

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับวัฒนาคำใหญ่กับฉบับหอสมุดแห่งชาติ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร งานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีตามลำดับ ดังนี้

๑. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรม
๒. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรม
๓. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรม
๔. แนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมกับสังคม
๕. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม
๖. ทฤษฎีที่ใช้
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรม

๑. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องท้าวดาวเรือง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องท้าวดาวเรืองฉบับวัฒนาคำใหญ่ ดังนี้

๑.๑ จุดมุ่งหมายในการสร้างหนังสือ

วรรณกรรมเรื่องท้าวดาวเรือง มีจุดมุ่งหมายในการสร้าง เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาที่ล่วงลับไปแล้ว ดังข้อความว่า

“... หมดกระบวนแล้วนิทานธรรมเทศแล้วท่อนี้ถวายไว้ที่ควร ก่อนท่อนจบผูกสามหลวงปู่พรหมทางทอง พร้อมด้วยน้องสาวและน้องเขยทั้งคณะญาติได้สร้างหนังสือคำท้าวดาวเรืองไว้ในพระพุทธรักษา เพื่ออุทิศให้บิดามารดาผู้ล่วงลับไปแล้ว จงมาอนุโมทนาส่วนกุศลผลบุญอันนี้ด้วยเทอญ ฯ”

นอกจากนี้วรรณกรรมเรื่องท้าวดาวเรืองนั้น ยังสร้างขึ้นเพื่อเป็นคติธรรม ให้ผู้ที่อ่านหรือฟังนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เป็นการชี้ให้เห็นผลของการบำเพ็ญเพียรเมื่อตายไปก็จะได้ขึ้นสวรรค์ ดังข้อความว่า

“...พากันบำเพ็ญสร้างเป็นชีในป่า ทรงสักขาอยู่ค้ำวงไม้บ่เกี่ยวกัน บ่มีคิดอยากได้วัตถุสิ่งเงินค่า ออกบวชจำศีลยินดี ตามกองธรรมฟ้าเพ็งแสงเช้า ประนมมือไหว้ถึงยามตายไปแล้วมีสวรรค์เป็นที่เพ็งท่านเอ๋ย...”

(๓/๑๑/๑)

๑.๒ ผู้แต่ง ผู้คัดลอก สมัยที่แต่ง

๑.๒.๑ ผู้แต่ง

วรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวดาวเรืองนั้น ไม่ระบุผู้แต่งไว้จึงไม่สามารถบอกนามผู้แต่งได้ สันนิษฐานว่าผู้แต่ง เป็นนักปราชญ์ที่เข้าใจในพระธรรมเป็นอย่างดี ซึ่งเนื้อหาได้เป็นข้อคิดในแง่คำสอนทางพุทธศาสนา

๑.๒.๒ ผู้คัดลอก

เรื่องท้าวดาวเรืองนั้น แม้ไม่สามารถทราบได้ว่าผู้ใดแต่ง แต่ผู้คัดลอกหรือสร้างไว้ คือ หลวงปู่พรหม ดังข้อความว่า

“...จบผูกสาม หลวงปู่พรหมทางท่อง พร้อมด้วยน้องสาวและน้องเขยทั้งคณะ ญาติ ได้สร้างหนังสือลำท้าวดาวเรืองไว้ในพระพุทธรูป เพื่ออุทิศให้บิดามารดา ผู้ล่วงลับไปแล้วจงมาโมทนาส่วนกุศลผลบุญอันนี้ด้วยเทอญ ฯ”

(๓/๑๓/๑ - ๒)

๑.๒.๓ สมัยที่แต่ง

หนังสือผูกใบลานเรื่องท้าวดาวเรืองนั้น ไม่ปรากฏปีที่แต่ง

จะเห็นว่าข้อมูลของวรรณกรรมเรื่องท้าวดาวเรืองสอดคล้องกับ ราช ภูณ โณทก (๒๕๒๒ : ๑๓) ซึ่งกล่าวถึงธรรมเนียมนิยมของการแต่งวรรณกรรมของชาวอีสานว่า “วรรณกรรมอีสานส่วนใหญ่ไม่ค่อยปรากฏผู้แต่งจะมีวรรณกรรมที่ระบุชื่อผู้แต่งเพียงไม่กี่เรื่อง และการระบุชื่อนี้ก็ไม่แน่ใจนักว่าจะเป็นผู้แต่ง การที่ไม่นิยมระบุชื่อผู้แต่งนี้เพราะว่าจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์วรรณกรรมขึ้นมาด้วยแรงศรัทธาต่อพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชาจึงไม่จำเป็นจะต้องบอกชื่อเพราะเป็นการผิดมารยาทในการทำบุญเพื่อเอาหน้า”

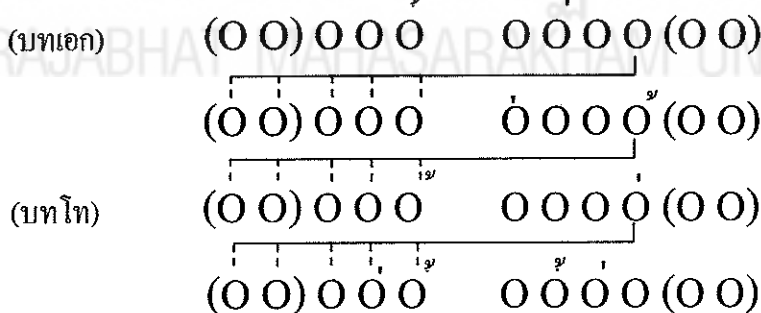
๑.๓ ลักษณะคำประพันธ์

วรรณกรรมอีสานมีรูปแบบของฉันทลักษณ์ท้องถิ่น ๓ แบบ คือ โคลงสาร กาพย์ และร่ายหรือฮ่าย (ชว๊วช ปุณโณทก. ๒๕๔๓ : ๔๔-๔๖)

การประพันธ์วรรณกรรมท้องถิ่นของภาคอีสาน มีทั้งสำนวนเทศน์และฉบับประพันธ์เป็น โคลงสาร สำหรับอ่านในบุญงันเฮือนดี (งานศพ) เพราะชาวอีสานมีประเพณีการอ่านหนังสือวรรณกรรมเป็นทำนองเสนาะที่เรียกว่า “ลำ”

เมื่อศึกษาลักษณะการประพันธ์ ในวรรณกรรมเรื่องท้าวดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่ มีลักษณะเป็น “กลอนอ่าน” หรือเรียกตามภาษาถิ่นว่า “กลอนลำ” เป็นหนังสือผูกที่ทำนโบราณาจารย์แต่งไว้สำหรับอ่าน กล่าวคือ กลอนบทหนึ่งจะต้องมี ๒ บาท บาทละ ๘ คำ และเพิ่มคำสร้อยเข้าได้อีก ๒-๔ มีกำหนดเสียงวรรณยุกต์ เอก โท (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ม.ป.ป.) แต่ก็ไม่ได้เคร่งครัดเหมือนโคลงภาคกลางในปัจจุบัน อีกทั้งระดับเสียงวรรณยุกต์ของภาษาถิ่นอีสานต่างไปจากระดับเสียงวรรณยุกต์ของภาคกลาง ดังนั้นการใช้ตัวอักษรภาคกลางเขียน คำภาษาถิ่นอีสานจึงมีปัญหาเรื่องระดับเสียงวรรณยุกต์อยู่บ้าง แต่เมื่อฟังเสียงอ่านจะพบว่าผู้อ่านออกเสียงได้ตรงเสียงเอก โท บางแห่งก็มีเสียงเพี้ยนจากวรรณยุกต์ดังกล่าวบ้าง สามารถจัดรูปแบบในโคลงสารได้ ดังนี้

โคลงสาร มีแผนผังดังนี้

ตัวอย่าง

นางก็	ขอโทษไหว	ให้ฮ้านำทาง
เขาบ่ว่า	จับจึงลากไป	บมีฮั้งท้อง
	พีนางน้อย	เป็นฮอยแม่พาด
	เลื้อคอาบซ้อย	ไหลแท้หัวคิง

สำหรับต้นฉบับต้นฉบับทำดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่มีฉันทลักษณ์เป็น
กลอนอ่าน ดังนี้

กลอนอ่าน มีแผนผังดังนี้

(บทเอก) (๐ ๐) ๐ ๐' ๐ ๐' ๐ ๐' ๐ ๐' (๐ ๐)

(๐ ๐) ๐ ๐ ๐' ๐ ๐ ๐' (๐ ๐)

(บทโท) (๐ ๐) ๐ ๐ ๐' ๐ ๐ ๐' ๐ ๐' (๐ ๐)

(๐ ๐) ๐ ๐' ๐ ๐' ๐ ๐' ๐ ๐' (๐ ๐)

ตัวอย่าง

อันว่าพินพาเหง้าคนงามน้อยอ่อน

นางได้เข้าอยู่ช้อนผิวแก้วมั่งมี

เป็นเศรษฐีเงินล้านเหลือคลังคับคั่ง

ทั้ง โภคามากล้นตนเจ้าอยู่เสวย

(๑/๑/๒)

๑.๔ ตัวอักษรที่ใช้ในการบันทึก

อักษรที่ใช้ในการบันทึกวรรณกรรมเรื่องทำดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่ คือ
อักษรตัวธรรมอีสาน ซึ่งอักษรตัวธรรมเป็นอักษรที่คนอีสานโบราณนิยมใช้จารึก หลักคำสอน
ในพระพุทธศาสนา ใช้จารึกเรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องด้วยจริยวัตรของพระพุทธเจ้าและสรรพวิชาการ
ต่าง ๆ รวมถึงวรรณกรรมพุทธศาสนาทั้งนิบาตชาดก และชาดกนอกนิบาต

๑.๕ เรื่องย่อทำดาวเรือง

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องทำดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่ ผู้วิจัยได้อ่าน
ตำราจแนือความจากเรื่องทำดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่ เป็นหนังสือผูกโบราณจำนวน ๓ ผูก
มีเนื้อเรื่องย่อดังนี้

ณ เมืองพาราณสี มีท้าวสุทราษปกรองบ้านเมือง มีความเจริญรุ่งเรืองทางการค้า
มีเศรษฐีสองพี่น้อง ผู้พี่ชื่อนทญชัยเป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูง ส่วนผู้น้องชื่อว่ามุลโคตร เป็นผู้มีนิสัย
เกเรไม่รักและนับถือพี่ชาย ทนญชัยมีภรรยาชื่อว่าสุวรรณพินพา อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

หลายปีผ่านก็ยังไม่มียศ ทั้งคู่จึงขอบุตรจากพระอินทร์ เมื่อสุวรรณพิมพาตั้งครรภ์ได้สิบเดือน ทัศนชัยเกิดป่วยและเสียชีวิต มุลโคตรจึงยึดทรัพย์ของพี่ชายไว้ทั้งหมด และบังคับให้สุวรรณพิมพาเป็นภรรยา แต่นางไม่ยอม มุลโคตรจึงโกรธแค้นจับนางกักขังและทรมาน กระทั่งสุวรรณพิมพาให้กำเนิดบุตร เทวดาจึงคลำให้มุลโคตรใจอ่อน ยอมให้สุวรรณพิมพากับบุตรอยู่กระท่อมหลังเล็ก เลี้ยงชีพด้วยการเก็บผัก เข้าป่าหาฟืน ไปขาย เมื่อบุตรอายุได้ ๘ ปี จึงให้ชื่อว่า คาวเรือง เป็นผู้ที่มิพละกำลังมาก คาวเรืองทราบความว่าบิดาของตนเสียชีวิตแล้ว และเคยมีทรัพย์สินอยู่มากแต่อาศัยไว้

เมื่อมุลโคตรทราบว่าคาวเรืองมีพละกำลังมากเกรงจะถูกล้างแค้น จึงออกอุบายที่จะฆ่าคาวเรือง แต่ไม่สำเร็จจึงจับไล่คาวเรือง จากนั้นคาวเรืองจึงสามารถหาเงินไปศึกษาวิชาความรู้ และสัญญาว่าจะกลับมาอีก ๓ ปี

ขณะที่คาวเรืองเดินทาง พระอินทร์ได้เนรมิตศาลาให้พัก ด้วยความเหนื่อยล้า คาวเรืองจึงเข้าไปพักในศาลาแห่งนั้น ขณะนั้นมีเศรษฐีสองคนเข้ามาพัก คุยกันเรื่องค้าขายและชีวิตครอบครัว คาวเรืองตื่นขึ้นเศรษฐีทั้งสองจึงถามถึงความเป็นมา คาวเรืองจึงเล่าความทุกข์ที่เกิดขึ้นให้ฟังและขอไปอยู่ด้วย เศรษฐีทั้งสองจึงให้ตัดสินใจว่าจะไปอยู่กับผู้ใด คาวเรืองเลือกไปอยู่กับกาลหกลเศรษฐี และทำงานอย่างขยันขันแข็ง กาลหกลเศรษฐีพอใจจึงยกบุตรสาวชื่อว่า สาคร ให้แต่งงานกัน ทั้งสองต่างก็รักใคร่กัน

พ่อค้าเรือสำเภา ชื่อ โกลนัทญพร้อมผู้ติดตาม ได้เห็นนางสาครเกิดนิกรรักจึงหาวิธีเพื่อให้ได้นางมาเป็นภรรยา โกลนัทญจึงให้ชายเฒ่าเป็นแม่สื่อไปขอนางสาครกับกาลหกลเศรษฐี ด้วยความโลภของกาลหกลเศรษฐีจึงสั่งให้นางสาครแต่งงานใหม่และสั่งบ่าวไพร่เตรียมสำเภาให้ คาวเรืองออกไปค้าขายหาเงินทอง คาวเรืองจึงต้องพลัดพรากจากนางสาคร จากนั้นนางสาครหลีกเลี่ยงการแต่งงานด้วยการบวชชี

คาวเรืองเดินทางมาถึงเกาะแก้วซึ่งเป็นที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงได้ใช้ชีวิตอยู่อย่างสันโดษ ปลูกพืชผักทำไร่ทำสวนอาศัยอยู่อย่างสงบ เหล่านางฟ้าลงมาชื่นชมและเก็บดอกไม้ในสวนของคาวเรือง นางโสพสถูกสาวพระอินทร์ได้เก็บดอกไม้ในสวนไปถวายพระอินทร์ พระอินทร์จึงบอกให้นางโสพสกลับไปตอบแทนคาวเรือง โดยการทำสำหรับอาหารไว้ จากนั้นคาวเรืองได้นางโสพสเป็นภรรยา เมื่อพระอินทร์ทราบความ จึงคิดลงใจคาวเรือง โดยแปลงเป็นยักษ์มาขู่ฆ่า เพื่อให้ตอบปริศนาธรรม คาวเรืองตอบปริศนาธรรมได้เป็นที่พอใจ พระอินทร์จึงบอกความจริงแก่คาวเรืองและนางโสพส และเนรมิตเรือสำเภาเงินทองมากมายให้คาวเรืองกลับไปหามารดา

จากนั้นดาวเรืองจึงออกเดินทางผ่านเข้าเมืองของท้าวอุศลจกเทียบท่า บ่าวไพร่เห็นว่ามิเรือสวยงามและใหญ่โตมาเทียบท่าจึงไปกราบทูลให้ทราบ ท้าวอุศลจกอยากได้เรือสำเภาและทรัพย์สินเงินทองจึงทำเล่นสากกับดาวเรือง จนดาวเรืองเหนื่อยล้าและหลับไป ท้าวอุศลจกออกอุบายให้เสนานำเต่าทองในห้องพระคลังไปใส่ไว้ในสำเภาของดาวเรือง เช้ารุ่งขึ้นให้เสนานอกตามหาจนมาถึงที่เรือสำเภาของดาวเรือง ดาวเรืองจึงต้องโทษถูกจองจำ ยึดเรือสำเภา และทรัพย์สินทั้งหมด ดาวเรืองถูกทรมานจึงขอให้นางโสฬสมาช่วย นางโสฬสรับรู้ถึงความทุกข์ร้อนของสามีจึงลงมาช่วย โดยเนรมิตเรือสำเภาลำใหญ่ลงมาเทียบท่า บ่าวไพร่ก็นำความไปทูลท้าวอุศล และให้ไปเชิญนางโสฬส แต่นางโสฬสบอกให้มาพบที่เรือสำเภา ท้าวอุศลใช้อุบายเค็ม แต่นางโสฬสบอกให้ผู้ติดตามคอยดูแลหากพบเต่าทองให้โยนทิ้งลงน้ำทันที รุ่งเช้าคนของท้าวอุศลทำที่ออกค้นหาจนถึงเรือสำเภาของนางโสฬส นางไม่ยอมให้ค้นโดยง่าย จึงบอกกับเจ้าเมืองว่า หากพบเต่าทองบนเรือสำเภาจริง นางก็จะยอมมอบเรือสำเภาและทรัพย์สินทั้งหมดและนางจะยอมเป็นข้ารับใช้ แต่หากไม่พบ ต้องให้นางปกครองบ้านเมืองแทน แต่เมื่อค้นหาแล้วไม่พบเต่าทอง ท้าวอุศลจึงต้องทำตามสัญญาเมืองให้นางโสฬส นางโสฬสได้ครอบครองเมืองและช่วยดาวเรือง ทั้งสองจึงได้ขึ้นครองเมืองของท้าวอุศล พระอินทร์พร้อม กับมเหสีทั้ง ๔ พระองค์ เทวดามากมายก็ลงมาอวยพร

ดาวเรือง และนางโสฬสได้ออกเดินทางต่อพร้อมกับไพร่พล มาถึงบ้านเศรษฐี กาลหูกเพื่อรับนางสาคร จากนั้นดาวเรืองจึงพานางสาครและนางโสฬสเดินทางมาพบมารดา โดยให้ทั้งสองรออยู่นอกเมือง ส่วนดาวเรืองปลอมตัวเป็นขอทานมาหามารดา ดาวเรืองรอมารดา อยู่ในกระท่อม เมื่อมูลโคตรมาพบก็ต่อว่าดาวเรือง แต่ดาวเรืองก็ไม่ตอบ นางพิมพากลับมาถึง ก็พบดาวเรืองร้องไห้อยู่ ดาวเรืองเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นและได้ครองเมืองให้มารดาฟัง แล้วจึงพามารดามาพบกับสะใภ้ทั้งสอง จากนั้นดาวเรืองได้เข้าเมืองไปเฝ้าท้าวสุทธราชเจ้าเมืองพาราณสี เจ้าเมืองขอให้ดาวเรืองแสดงธรรมให้ฟัง เมื่อได้ฟังธรรมท้าวสุทธราชจึงตัดสินใจยกเมืองให้ดาวเรืองปกครอง และตนออกบวชไปถือศีลอยู่ในป่า จากนั้นดาวเรืองจึงสั่งให้ทหารไปจับตัว มูลโคตรมาได้สวนหาความผิด

เมื่อดาวเรืองได้ปกครองนครพาราณสี ไม่นานนางสาครก็มีบุตรเป็นชายรูปร่างงาม ชื่อว่านนทจิต เมื่อ นนนทจิตอายุได้เจ็ดปี จึงออกไปร่ำเรียนวิชาความรู้แพศศาสตร์ อาคมต่างๆ เพื่อกลับมาปกครองบ้านเมืองต่อจากพระบิดา

ด้านเมืองไพศาลีมีพระยาอยู่เจ็ดองค์ เมื่อได้ทราบข่าวว่าดาวเรืองขึ้นครองนครพาราณสีที่มีความอุดมสมบูรณ์นัก จึงเตรียมไพร่พลขอทำรบกับท้าวดาวเรือง ท้าวดาวเรืองขอเวลาอีกเจ็ดวัน ขณะนั้นนนทจิตเรียนวิชาครบทุกแขนงจึงกลับมาบ้านเมืองตน นนนทจิตกลับ

มาถึงจึงรีบไปหาบิดา เมื่อทราบความ นนทจิดก็ใช้มนต์เสกแนวตำราโรไลท่อมเหล่าไพร่พลของข้าศึก ต่างก็ร้องขอชีวิต นนทจิดจึงถอนมนต์ให้กลับเป็นคังเดิม และได้ส่งสอนพระยาทั้งเจ็ดองค์มิให้รุกรานบ้านเมืองของผู้อื่น

เมื่อสงครามเสร็จสิ้น ท้าวดาวเรืองทำพิธีราชาภิเษกให้นนทจิดขึ้นครองนครพาราณสี ส่วนท้าวดาวเรืองและมเหสีได้ออกบวชรักษาศีลบำเพ็ญเพียร

๒. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องดาวเรือง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับหอสมุดแห่งชาติ ดังนี้

๒.๑ จุดมุ่งหมายในการสร้างหนังสือ

วรรณกรรมเรื่องดาวเรือง มีจุดมุ่งหมายในการสร้าง เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่การค้าที่ล่วงลับไปแล้ว

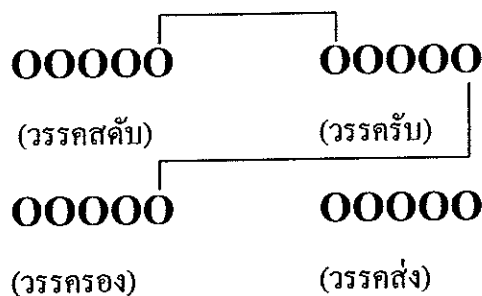
๒.๒ ผู้แต่ง ผู้คัดลอก สมัยที่แต่ง

เรื่องดาวเรือง เป็นวรรณกรรมที่กรมศิลปากรให้จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางบาง เวมลาน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

๒.๓ ลักษณะคำประพันธ์

สำหรับต้นฉบับเรื่องดาวเรืองฉบับหอสมุดแห่งชาติมีฉันทลักษณ์เป็นกาพย์ ๓ ชนิด คือ กาพย์ยานี ๑๑ จำนวน ๑๒ ตอน กาพย์ฉบับ ๑๖ จำนวน ๑๑ ตอน และกาพย์สุรางคนางค์ ๒๘ จำนวน ๑๕ ตอน กาพย์ทั้ง ๓ ชนิดนิยมใช้แต่งเป็นกลอนสำหรับสวดอ่าน บางทีการเรียกชื่อกาพย์ชนิดเดียวกัน อาจมีชื่อเรียกต่างกันไป เช่น กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘ เรียกว่า “พิลาป” จะมีท่วงทำนองเหมาะสมกับเนื้อหาที่แสดงอารมณ์โศกเศร้าสะเทือนใจ และกาพย์ฉบับ ๑๖ ใช้ชื่อเรียกบทว่า “เขสันตา” ใช้ในตอนตัวละครรำพึงเพียงคนเดียว ดังนี้

๒.๓.๑ กาพย์ยานี ๑๑ มีแผนผังดังนี้

ตัวอย่าง

พิมพอรไท	ร่ำร้องไห้เนตรพุ่มพอง
เขาจำแลเขาจอง	ทนล้ามากยากแสนทวี
ครรภ์นางถ้วนทศมาส	จึงนางนาฏผู้โฉมศรี
จะกลอดพระภูมี	นางกลิ้งเกลือกอยู่เสือกสน
เจ็บท้องร้องตัวสิ้น	เหลือจะกั้นที่จะทน
ไม่มีใครสักคน	จะช่วยนวดมาผันแปร
พี่น้องมีบ้างรา	จะได้มาช่วยอัดแอ
ช่วยหาหมอตำแย	มาผันแปรตามนิสัย

(หน้า ๖)

๒.๓.๒ กาพย์บัง ๑๖ มีแผนผังดังนี้

๐๐๐๐๐๐

(วรรคศัป)

๐๐๐๐

(วรรครับ)

๐๐๐๐๐๐

(วรรคส่ง)

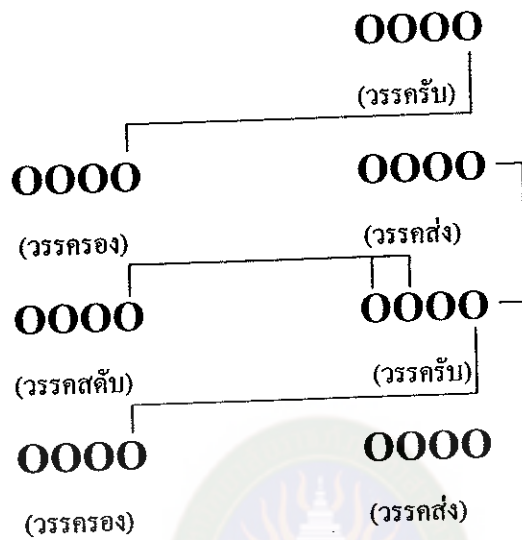
ตัวอย่าง

เนื่อนิ่มพิมพามาถึง	เรื่องเร่งรำพึง
ครั้นถึงก็ทรง โศกา	
ควาเรื่องเคืองแค้นแน่นอุรา	กอดบาทบาทา
มารดาเข้าแล้วรำไร	
เวรมาทันจันใด	ท่านไม่ปราศรัย
มิได้เมตตาปรานี	
ถูกนี้อยู่ด้วยจะม้วยเป็นผี	อ้ายอาพาที
เขานี้จะฆ่าลูกเสีย	

(หน้า ๑๔-๑๕)

๒.๓.๓ ภาพยี่สุรางคณางค์ ๒๘ มีแผนผังดังนี้

ตัวอย่าง

ดาวเรืองกัมเกล้า

กล่าวความทุกข์เจ้า

ด้วยใจเฉลิข

ฉันทัดกษาก

จากมากนเคียว

มาโนไพรเชียว

เพียงม้วยเป็นผี

(หน้า ๒๐)

๒.๔ ตัวอักษรที่ใช้ในการบันทึก

อักษรที่ใช้ในการบันทึกวรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับหอสมุดแห่งชาติ คือ อักษรไทยปัจจุบัน

๒.๕ เรื่องย่อดาวเรือง

วรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับหอสมุดแห่งชาตินั้น มีเค้าโครงเรื่องเหมือน ทำวดาวเรืองฉบับวัดนาคาใหญ่

จากความรู้ทั่วไปที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมทั้งสองฉบับ ผู้วิจัยจะใช้เป็นแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบในรายละเอียดด้านอื่น ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งสองฉบับ

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรม

๑. ประเภทของโครงเรื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาโครงสร้างของวรรณกรรม สายใจ อินทร์ทรัพย์ (๒๕๒๖ : ๒๑๘) กล่าวไว้ว่า คือเหตุการณ์หนึ่งจะต้องส่งผลต่ออีกเหตุการณ์หนึ่งต่อกัน ไปเป็นเหตุเป็นผลจนจบเรื่อง โครงเรื่องจึงแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

- ๑.๑ โครงเรื่องใหญ่ หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวพันกับปัญหาความขัดแย้งของตัวละคร
- ๑.๒ โครงเรื่องย่อย หมายถึง เรื่องที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่ มีความสำคัญน้อยกว่าแต่มีส่วนทำให้เรื่องสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

๒. องค์ประกอบของวรรณกรรม

อุดม หนูทอง (๒๕๒๓ : ๑๑๑ - ๑๑๔) กล่าวถึงแนวทางการศึกษาองค์ประกอบของวรรณกรรมได้ ดังนี้

๒.๑ โครงเรื่อง คือเหตุการณ์ทั้งหลายที่ผู้แต่งกำหนดขึ้น เพื่อให้เรื่องดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ โครงเรื่องเกิดจากองค์ประกอบ ๒ อย่าง โครงเรื่องใหญ่ โครงเรื่องย่อย โครงเรื่องใหญ่เป็นแนวที่ผู้แต่งต้องการให้เรื่องดำเนินไป โครงเรื่องย่อยเป็นเหตุการณ์ที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่ โครงเรื่องประกอบด้วย การเปิดเรื่อง การผูกปม การทวนเรื่อง จุดสุดยอด การคลายปม และการปิดเรื่อง

๒.๒ ตัวละคร คือผู้ที่รับบทแสดงพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง ตัวละครอาจเป็นคน สัตว์หรือสิ่งของ แต่ส่วนใหญ่มักเป็นคน วิธีการเสนอตัวละครอาจใช้วิธีบอกหรือบรรยายให้ทราบอย่างตรงไปตรงมา ให้ผู้อ่านทำความเข้าใจตัวละครเขาเองหรือใช้ทั้งสองวิธีประสมกัน

๒.๓ ฉาก คือสถานที่ บรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่ตัวละครใช้แสดงนาฏการ การสร้างฉากก็ต้องเลือกฉากให้เข้ากับท้องเรื่อง มีผลต่อการดำเนินเรื่องและให้ความรู้สึก การประเมินคุณค่าในเรื่องจากจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเกี่ยวกับเหตุการณ์และฉากเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความประณีตในการแต่ง แม้ผู้แต่งจะมีใช้นักประวัติศาสตร์หรือนักภูมิศาสตร์ แต่ความถูกต้องในเรื่องฉากช่วยให้คุณภาพของเรื่องสมบูรณ์หรือโดยนัยตรงกันข้ามอาจทำให้วรรณคดีเรื่องนั้น ๆ มีจุดอ่อนก็เป็นได้ (กุหลาบ มัลลิกะมาส, ๒๕๒๘ : ๑๑๑)

๒.๔ แนวคิดของเรื่อง เป็นสาระที่ผู้แต่งหยั่งเห็น เชื้อถือหรือยึดถือ และถือไปยังผู้อ่าน แนวคิดมี ๒ ลักษณะ คือแนวคิดหลักและแนวคิดย่อย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรม ผู้วิจัยจะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าแนวคิด โครงเรื่อง ฉันทลักษณ์ ลำดับเนื้อหา และอนุภาคต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องดาวเรืองทั้งสองฉบับ

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรม

ในการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่และฉบับหอสมุดแห่งชาตินั้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมดังนี้

๑. แนวคิดในการเปรียบเทียบวรรณกรรมของ เจตนา นาควิษระ (๒๕๑๔ : ๓๘) สรุปได้ว่า วรรณกรรมเปรียบเทียบควรจะมีแง่มุมแสวงหาเอกภาพของวรรณกรรมประเภทเดียวกันหรือวรรณกรรมในยุคเดียวกัน โดยศึกษาลักษณะร่วมของมนุษยชาติ

๒. แนวคิดในการเปรียบเทียบของ สิทธา พินิจภูวดล และคนอื่นๆ (๒๕๑๕ : ๔๕๗) สรุปได้ว่า การศึกษาวรรณกรรมเชิงเปรียบเทียบทำได้ ๒ แนว คือ

๒.๑ เปรียบเทียบในแนวตั้ง (Vertical) เป็นการศึกษาโดยอาศัยเหตุการณ์ตามประวัติศาสตร์ มีการเปรียบเทียบวรรณคดีต่างสมัยกัน เช่น วรรณคดีสมัยสุโขทัยกับวรรณคดีสมัยอยุธยา เป็นต้น

๒.๒ เปรียบเทียบในแนวนอน (Horizontal) เป็นการศึกษาวรรณกรรมเชิงเปรียบเทียบวรรณกรรมระหว่างชาติ ซึ่งมีลักษณะร่วม มีอารยธรรมร่วมกัน มีบ่อเกิดร่วมกัน หรือใช้ภาษาตระกูลเดียวกัน

แนวคิดวรรณกรรมกับสังคม

นักวิชาการที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในบริบทของวรรณกรรมของไทย คือ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (๒๕๔๔ : ๑๘๘) สิ่งที่วิทย์ ศิวะศรียานนท์นำเสนอ คือ วรรณกรรมไม่อาจเป็นอิสระจากอิทธิพลของสังคมได้ เพราะนักเขียนซึ่งเป็นผู้สร้างวรรณกรรมนั้นเปรียบเหมือนคนสามคน คือในฐานะของผู้แต่ง ในฐานะของสมาชิกของสังคม และเป็นพลเมืองของประเทศชาติ ดังนั้นกวีหรือผู้แต่งจึงไม่อาจหลุดรอดจากอิทธิพลของสังคมไปได้ ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมอาจเป็นไปได้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม ที่เป็นภาพแห่งประสบการณ์ของผู้เขียน และเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม จึงมีความเป็นจริงทางสังคมแฝงอยู่

๒. สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือคือนักเขียน สภาพการณ์ของปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมย่อมเป็นสิ่งที่สามารถกำหนด โลกทัศน์ และชีวทัศน์ของนักเขียน ที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ

๓. วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม อาจเป็นได้ทั้งด้านอิทธิพลภายนอก เช่น การแต่งกาย การกระทำตามอย่างหรืออิทธิพลภายใน คือ ความคิด ค่านิยม ที่มีต่อผู้อ่าน

ควมมน จิตรจำนงค์ (๒๕๒๓ : ๕๖-๕๘) กล่าวว่า วรรณกรรมนั้นย่อมสะท้อนให้เห็น ภาพของสังคม เพราะว่าสังคมมีส่วนสร้างจินตนาการและความรู้สึกของนักประพันธ์ วรรณกรรมและสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ความคิดเห็นของกวีอาจเป็นตัวแทนความคิดของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือของสังคมทั้งหมด อาจเป็นความคิดที่คล้อยตามหรือรักษาความคิดของ สังคมหรือเป็นความคิดที่คัดค้านสังคมของเขาก็ได้ ในลักษณะหลังนี้กวีอาจสร้างสรรค์ความคิด ใหม่ ๆ ขึ้น จากการคิดค้นและประสบการณ์ของเขาเอง หรือได้รับกระแสความคิดจากสังคม หรือวัฒนธรรมอื่น เนื่องจากวรรณกรรมเป็นเครื่องสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์อย่างหนึ่ง และจะ โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม กวีย่อมแสดงทัศนะของเขาผ่านทางวรรณกรรม การศึกษา

วรรณกรรมตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบันย่อมเป็นหนทางหนึ่งที่จะศึกษาประวัติความคิด และ การพัฒนาการทางสังคม วิวัฒนาการของวัฒนธรรม การศึกษาวรรณกรรมเพื่อให้ได้ข้อมูล เกี่ยวกับสังคม และวัฒนธรรมนี้อาจศึกษาวรรณกรรมเฉพาะเรื่องของแต่ละยุคสมัย หรือศึกษา จากวรรณกรรมหลายเรื่องเปรียบเทียบกันในแต่ละยุคก็ได้

ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๒๓ : ๗ - ๘) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมและสังคม ว่า วรรณกรรมสะท้อนสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนทางด้านนามธรรมนั้น หมายถึง ค่านิยมในชีวิตของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน นักเขียนจึงยากที่จะหลีกเลี่ยงอิทธิพลของสังคมในยุคสมัย ของตนได้ เมื่อนักเขียนอยู่ในสังคม นักเขียนก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง และสภาพการณ์ของปัจจัยทางสังคม เหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องกำหนด โลกทัศน์และชีวทัศน์ให้แก่ นักเขียน

ทิพย์สุดา นัยทรัพย์ (๒๕๒๕ : ๒๒) ได้กล่าวว่า วรรณคดีในยุคต่าง ๆ ตั้งแต่สมัย สุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ได้บันทึกเหตุการณ์ สภาพความเป็นอยู่ ความเชื่อ และ วัฒนธรรม ของคนไทยในยุคต่าง ๆ ไว้ ดังคำภาษาฝรั่งเศสกล่าวไว้ว่า Lalitti'ratum est miroir au sie'cle หมายความว่า "วรรณคดีเป็นเสมือนกระจกเงาของแต่ละศตวรรษ" คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า "วรรณคดีเป็นสิ่งสะท้อนความเป็นอยู่ของประชาชนยุคหนึ่ง ๆ" เราจะทราบได้ว่า

บรรพบุรุษของเรามีความเป็นอยู่อย่างไร วัฒนธรรมของเราแต่เดิมมีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้เพราะ
วรรณกรรมเป็นเครื่องบันทึกความเป็นไปและวัฒนธรรมของชาติให้อนุชนรุ่นหลังทราบ
วรรณคดีจึงเปรียบเสมือนกระจกส่องให้เห็นสภาพของสังคมของชนชาตินั้น ๆ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๒๗ : ๖) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมว่า
วรรณกรรมเป็นกระจกสะท้อนสังคมให้เราเห็นความรู้สึกในจิตใจของคน เห็นค่านิยมในบางยุค
บางสมัย ดังนั้นเราจึงอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมที่สะท้อนค่านิยม ความรู้สึก ตลอดจนโลกทัศน์
ของผู้คนในสมัยต่าง ๆ โดยผู้เขียนไม่ได้ตั้งใจ จึงเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าอย่างสูงเพื่อศึกษา
ประวัติศาสตร์ความคิด อันหาหลักฐานอย่างอื่นได้ยาก

ธัญญา สังขพันธานนท์ (๒๕๕๐ : ๑) ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับ วรรณกรรมกับสังคม
ว่าเป็นหัวข้อสำคัญที่ได้รับการนำเสนออยู่เสมอในการศึกษา และวิเคราะห์วรรณกรรมแนว
การศึกษาที่เป็นชนบและได้รับการยอมรับมาโดยตลอดคือการศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมจาก
วรรณกรรม นั่นคือการมองในเชิงอุปมาว่า วรรณกรรมเปรียบเสมือนกระจกเงา ที่ฉายสะท้อนให้
เห็นภาพต่าง ๆ ของสังคม หรือดังคำขวัญที่ได้รับการยึดถือมานานที่ว่า การศึกษาวรรณกรรม
ตามแนวคิดนี้ ส่วนใหญ่จะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในฐานะที่มี
อิทธิพลต่อกัน ซึ่งถือว่าวรรณกรรมแม้จะเป็นข้อเขียนเชิงจินตนาการแต่ก็เป็นภาพสะท้อน
(Reflection) ของสังคมแวดล้อมและของยุคสมัย การวิจารณ์ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับ
วรรณกรรมในแนวสังคมนิยม (Realism) แนวการศึกษาที่นิยมกันมากในหมู่นักวิจารณ์ของไทย คือ
การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมในวรรณกรรมในแง่มุมต่าง ๆ

สมพร มั่นตะสูตร (๒๕๒๔ : ๑๑) กล่าวถึงวรรณกรรมกับสังคมว่า วรรณกรรมเป็น
งานสร้างสรรค์ของมนุษย์ จึงมีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งปวงที่ผู้สร้าง
วรรณกรรมเกี่ยวพันอยู่ เพราะสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งนำ
แสดงออกบ้างบางส่วน ในวรรณกรรม จึงกล่าวได้ว่าวรรณกรรมทุกเรื่องเป็นงานที่อยู่ได้อิทธิพล
ของเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ของสังคม ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมย่อมผูกพันอยู่กับ
สังคม เป็นปัจจัยเอื้อแก่กันและกัน

สรุปได้ว่าการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมนั้น เป็นการศึกษา
ผลงานวรรณกรรมในฐานะที่เป็นเอกสารทางสังคม โดยคิดถึงสภาพความเป็นจริงของสังคม
เพราะวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และอีกประการหนึ่งสิ่งที่ทำให้เกิดผลงานทาง
วรรณกรรมนั้นอาจจะเกี่ยวกับภาษาหลักภาษา หรือชนบประเพณี อย่างน้อยวรรณกรรมต้อง
เชื่อม โยงกับเศรษฐกิจ การเมืองและสถาบันทางสังคม และในความเป็นจริงวรรณกรรมต้อง
สัมพันธ์กับกิจกรรมของมนุษย์ด้วย เพราะโดยทั่ว ๆ ไปวรรณกรรมจะต้องกล่าวถึงการดำเนิน

ชีวิตของคนในสังคม ของครอบครัวและบทบาท ของครอบครัว รวมทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และ การใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง

จากแนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมกับสังคมที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมา ประมวลเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏใน วรรณกรรมเรื่องท้าวดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่และดาวเรืองฉบับหอสมุดแห่งชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

๑. ความหมายของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชธน (๒๕๑๕ : ๖) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็น เรื่องเกี่ยวกับ พฤติกรรม วาจาทำทาง กิจกรรม และผลผลิตของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิต หรือปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติ ในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๓ หมายถึง ลักษณะที่แสดงความจริงใจองกงาม ความเป็นระเบียบอันดีงาม ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

อรัง สุทธศาสตร์ (๒๕๑๕ : ๑๓๒-๑๓๓) กล่าวว่า วัฒนธรรมในความหมาย โดยทั่วไปคือ แนวทางการดำรงชีวิตของสังคม หรือของกลุ่มแต่ละกลุ่มที่สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไป อีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นแบบฉบับ ของชีวิตซึ่งคนส่วนมากหวงแหนและปกป้องรักษา

คำรงค์ ฐานดี (๒๕๒๐ : ๓๐) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมว่า ทุกสิ่งที่ มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ยอมรับนับถือและปฏิบัติตาม รวมทั้งเก็บสะสมและถ่ายทอดวิธีการประพฤติปฏิบัตินั้นต่อไปยัง ลูกหลานด้วย

ระวีวรรณ ชุ่มพฤษ (๒๕๒๘ : ๗) กล่าวว่า วัฒนธรรม เป็นชื่อรวมสำหรับ แบบอย่างของพฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาทางสังคม และที่ถ่ายทอดกัน ไปทางสังคมโดยอาศัย สัญลักษณ์วัฒนธรรมจึงเป็นชื่อสำหรับสัมฤทธิ์ผลที่เด่นชัดทั้งหมดของกลุ่มมนุษย์ รวมถึง ทั้งหลายเหล่านี้ เช่น ภาษา การทำเครื่องมือ อุตสาหกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์ กฎหมาย ศีลธรรมและศาสนา รวมถึงอุปกรณ์ที่เป็นวัตถุ หรือสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งแสดงรูปแบบแห่งสัมฤทธิ์ผล ทางวัฒนธรรม และทำให้ลักษณะวัฒนธรรมทางปัญญาสามารถยังผลเป็นประโยชน์ใช้สอยได้ เช่น อาคารเครื่องมือ เครื่องจักรกลเครื่องมือสื่อสาร ศิลปวัตถุ ฯลฯ

อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๘ : ๒๕) นิยามว่าวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ตามสัญชาตญาณ

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ผลงานทั้งหมดที่มีมนุษย์สร้างขึ้นนอกเหนือจากธรรมชาติ ดังนั้น วัฒนธรรมอาจเป็นได้ทั้งแนวคิด ทศนคติ มโนคติ ความรู้ ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดจากทั้งการเรียนรู้ของมนุษย์ และการถ่ายทอดต่อกันมาของสังคม วัฒนธรรมจึงไม่เป็นเพียงวัตถุ ฉะนั้นสังคมที่ต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน วัฒนธรรมจึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกประเทศ และไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครดีกว่าของใคร ทั้งนี้คุณค่าที่สำคัญของวัฒนธรรม ก็คือความหลากหลาย ฉะนั้นเมื่อมีแนวคิดในเรื่องความหลากหลายของวัฒนธรรมแล้ว แต่ละสังคมจำเป็นต้องรักษาเอกลักษณ์ของตนให้ดำรงไว้ในขณะเดียวกันก็ต้องปรับปรุงพัฒนาวัฒนธรรมของตนเองให้เจริญงอกงาม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แต่ละสังคมต้องมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ดังนั้นการส่งเสริมความเจริญทางด้านวัฒนธรรมจึงต้องพยายามดำเนินไปพร้อมกับการดำรงรักษาวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของสังคมเอาไว้ด้วย

๒. ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ

๒.๑ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) ซึ่งเกิดจากความคิดของมนุษย์ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ศิลปกรรมประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน

๒.๒ วัฒนธรรมทางจิตใจหรือที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non material culture) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และกริยามารยาท

ณรงค์ เส็งประชา (๒๕๒๔ : ๒๓) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมมี ๒ ประเภท คือ ประการแรก วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน อาคาร บ้านเรือน ยานพาหนะ ฯลฯ ประการที่สอง ได้แก่ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง แบบแผนในการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ภาษา ศิลปกรรม วิธีการกระทำ ฯลฯ

ประดิษฐ์ มัชฌิมา (๒๕๒๒ : ๑๓) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท คือ วัฒนธรรมทางความคิด หรือความเชื่อถือ หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

ความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดของสังคม ซึ่งอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ เช่น ความจริงทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา นิยาย โบราณ วรรณคดี การเชื่อ โฆษณา ภาพิต ฯลฯ วัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี คือระเบียบแบบแผนหรือประเพณีที่บุคคลในสังคมยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน เช่น ระเบียบประเพณี จารีต กฎหมาย ฯลฯ วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งของหรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ มีหรือครอบครองเพื่อประโยชน์ของสังคม

จุมพล หนิมพานิช (๒๕๒๖:๑๔๐) ได้อธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ทั้งหลาย วัฒนธรรมทางสังคม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติปฏิบัติตามมารยาททางสังคม วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นระเบียบ ในสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจและศีลธรรม ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

วราคม ทีสุกะ (๒๕๒๔: ๓๓) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประเภท คือ คติธรรม เป็นวัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิต ได้แก่ คติพจน์ คำสุภาษิต ตลอดจนศาสนาสุภาษิต เนติธรรม เป็นวัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติ ตัวอย่างกฎหมาย วัตถุประสงค์ เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสัทธรรมเป็นวัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ การปฏิบัติ การอยู่ร่วมกัน เช่น มารยาททางสังคม มารยาทในการรับประทานอาหารมารยาทในการไปงานศพ มารยาทในการเข้าฟังการปาฐกถา และการอภิปรายโดยในส่วนของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหรือวัฒนธรรมทางจิตใจนั้น นักวิชาการอย่างงานพิศ สัตย์สงวน (๒๕๔๓ : ๕๓-๕๔) ได้แบ่งวัฒนธรรมประเภทนี้ออกเป็น ๕ ประเภทย่อย ได้แก่

ประเภทที่ ๑ สถาบันสังคม อันได้แก่ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข เป็นต้น

ประเภทที่ ๒ วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น ๕ ประเภทย่อย คือ

๑. ศาสนา ซึ่งในหลักศาสนาจะมีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น การห้ามลักทรัพย์ ห้ามดื่มของมึนเมา ศาสนาจึงช่วยควบคุมทางสังคมได้

๒. ความเชื่อทางสังคม คือ ระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นของคนจำนวนมากในสังคม เช่น ในสังคมไทยคนจำนวนมากเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ บุญ บาป การทำบุญและโลกหน้า

๓. ค่านิยม คือมาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อสิ่งใดมีค่า

คนก็อยากมี อยากเป็น อยากได้ ความเชื่อในค่านิยมของสังคมทำให้สังคมเกิดความมีระเบียบ
ขึ้นได้

๔. ประเพณีต่าง ๆ แต่ละสังคมมีประเพณีต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็น
เวลาอันยาวนาน เมื่อคนทำตามประเพณี จะทำให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคมขึ้นได้

๕. กฎหมาย คือ การควบคุมสังคมโดยตรง และทำให้เกิดความมีระเบียบขึ้นใน
สังคมได้เป็นอย่างดี

ประเภทที่ ๓ ศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม
ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์ และวรรณกรรม เป็นต้น

ประเภทที่ ๔ ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน ทั้งภาษาพูด
ภาษาเขียน รวมทั้งกิริยาท่าทางต่าง ๆ

ประเภทที่ ๕ พิธีกรรม หมายถึง การกระทำที่เป็นสัญลักษณ์ มีรูปแบบเฉพาะ
โดยคนในสังคมสร้างขึ้นเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก่อให้เกิดความสุข
ความสบายใจ

อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๘ : ๒๕-๓๑) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ ๑ วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ
ขนบธรรมเนียมประเพณี คือ ข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการร่วมกันของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นที่
ยอมรับกัน โดยทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคลและ
ระดับสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังเรียนรู้และสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน เช่น การถอดรองเท้าก่อน
เข้าบ้าน การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสกว่า ส่วนความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา หรือ
ความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ภูตผีปีศาจ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อ
ดังกล่าวมีความสำคัญมากต่อวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดขนบธรรมเนียมประเพณี และ
พฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

ลักษณะที่ ๒ วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม ทั้งวัฒนธรรม
ที่ค้นพบสมัยก่อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุต่าง ๆ วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม
มนุษย์ ที่ได้จัดสรรขึ้นเพื่อใช้ในการดำรงอยู่ สามารถจำแนกได้เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เป็น
วัฒนธรรมที่ก่อประโยชน์ในด้านความสะดวกสบายทางกาย อันได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ
ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ส่วนวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเครื่องที่ก่อให้เกิด ความสุขทางใจ
อันได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม ศีลธรรม เป็นต้น ถึงอย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทั้งสอง
ประเภทนี้ต่างก็หลอมล้ากันอยู่ แยกแยกไม่ขาดจากกัน และในสังคมหนึ่ง ๆ ก็จะมีวัฒนธรรมทั้ง
สองในลักษณะที่สมดุลกันจากการแบ่งเนื้อหาของวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ไม่ว่าจะอาศัย

หลักการแบ่งออกมาในรูปแบบใดก็ตามวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทหลัก ก็คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ซึ่งเกิดจากความคิดของมนุษย์ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ศิลปกรรมประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน และวัฒนธรรมทางจิตใจหรือที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และกิริยามารยาท

๓. ลักษณะของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชธน (๒๕๑๕ : ๗๓) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมมี ๔ ประการดังนี้ ประการแรก จะต้องมีการสะสม หมายถึง จะต้องมีการสะสมอยู่ก่อนแล้วจะสะสมทุนนั้นให้เพิ่มขึ้นเรื่อง ๆ และประการที่สอง วัฒนธรรมต้องมีการปรับปรุง หมายถึง ต้องรู้จักคิดแปลงและปรับปรุงส่วนที่บกพร่องอยู่ให้เหมาะสมและถูกต้อง ประการที่สาม จะต้องมีการถ่ายทอด คือ ทำให้วัฒนธรรมนั้น ๆ แพร่หลายในวงกว้าง ประการที่สี่ มีการอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่น หรือชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อกันไป

อานนท์ อาภาภิรม (๒๕๑๖ : ๕๓) ได้เห็นความเห็นว่าลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมคือ วัฒนธรรมเป็นแนวทางแห่งพฤติกรรม อันเกิดจากการเรียนรู้ คือ สามารถเรียนรู้กันได้ (Learned way of behavior) มิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน เพราะมนุษย์มีสมองอันทรงคุณภาพ จึงทำให้สามารถรู้จักคิด ถ่ายทอด และเรียนรู้ ขบวนการดังกล่าว เกิดขึ้นจากการที่มีบุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่น ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นมรดกแห่งสังคมเป็นผลของการถ่ายทอดการเรียนรู้ และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในขบวนการดังกล่าวคือ การสื่อสาร โดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Communication) ได้แก่ การที่มนุษย์มีการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลัง มีลักษณะเป็นวิถีชีวิต (Way of life) หรือแบบแผนการดำเนินชีวิต (Design for living) เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

ชูลา จิตพิทักษ์ (๒๕๒๙ : ๑๔๕) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมในลักษณะเดียวกันว่า วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นอนัตตา เนื่องจากไม่อยู่ภายในกรอบของเอกบุคคล ไม่พึ่งพาอาศัยบุคคลใดโดยเฉพาะ ทั้งไม่ถูกรูปอยู่ชนิดตายตัว ไม่ว่าจะรูปแทนหรือรูปเต็ม ถ้าเปรียบกับวัตถุแล้ววัฒนธรรมไม่ใช่ธาตุแท้ แต่เป็นสารผสม ทรงตัวอยู่ได้ด้วยอาศัยเหตุปัจจัยซึ่งหลังไหลถ่ายเท และเปลี่ยนแปลงได้ วัฒนธรรมเก่าเสื่อมลง สูญไปสิ่งใหม่ก็เข้ามาแทนที่ ซึ่งย่อมครอบคลุมไปถึงสิ่งเก่าที่เล่าใหม่ด้วย ทั้งนี้ทั้งนั้นเพราะมนุษย์เราไม่หยุดนิ่ง ย่อมผลิตคิดค้น

ทำสิ่งเก่าให้แปลกใหม่อยู่เสมอ สิ่งใดที่สมัชชาศัขของกลุ่มก็ย่อมเป็นที่ยอมรับ และถ่ายทอด
มรดกทางวัฒนธรรมต่อไปดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมมีลักษณะที่ได้จากการเรียนรู้
และสั่งสมเป็นเวลานาน ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ พร้อมกับมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น
และถ่ายทอดสู่สังคมจนกลายเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในสังคม
และมีการถ่ายทอดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตในขณะเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง
เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของแต่ละสังคม ได้อีกด้วย

จากความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนี้ ผู้วิจัยจะนำมาเป็นกรอบในการวิจัยใน
ด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องท้าวดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่กับ
ดาวเรืองฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ทฤษฎีที่ใช้

๑. ทฤษฎีวรรณกรรม (Theory of Literature)

ทฤษฎีวรรณกรรม (Theory of literature) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงวรรณกรรม
ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสามส่วน คือ

๑.๑ สำเนียงแห่งภาษา (Phonetic) หรือน้ำเสียงภาษา (Tone) ที่แสดงทัศนคติหรือ
ลักษณะนิสัย จากการพูดหรือเขียน (A Manner of Speaking or Writing That Show a
Certain Attitude on Part Speaker or Writer) นักวิจารณ์ต้องวิเคราะห์ความหมายของวรรณคดี
จากคำ เสียง และจังหวะต่างๆ จะพบความงามที่แฝงอยู่ในวรรณคดี

๑.๒ วาทศิลป์ (Rhetoric) คือ ศึกษาโวหารที่ดี (Eloquence) ที่ชี้แจงได้ละเอียด
(Elaboration) จากวรรณคดีซึ่งได้ประพันธ์ขึ้น (Artificial) ส่วนงานนี้ คือ ศึกษาโวหารต่างๆ
แบบไทย เช่น บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร และเทศนาโวหาร นอกจากนี้ยังต้องศึกษา
ภาพพจน์จากคำต่างๆ (A figure of speech) แบบตะวันตกอีก ภาพพจน์ คือ ถ้อยคำพูดหรือ
เขียนแล้วทำให้ผู้อื่นเห็นภาพขึ้นในจิตใจ ที่สำคัญในวรรณคดี เช่น

ภาพพจน์แบบเปรียบเทียบ (Metaphor) เช่น เปรียบเทียบว่าอะไรเป็นอะไร เช่น
โลกเป็นเวที (All the world's a stage)

ภาพพจน์แบบอุปมา (Simile) ใช้คำว่าเหมือน เพียง ดัง รวากับว่า เช่น น้ำตาของ
เธอร่วงพลูเหมือนไวน์ (Her tears flowed like wine)

ภาพพจน์แบบอหิพจน์ (Hyperbole) การพูดเกินความจริง เช่น ใจใหญ่เท่าปลาฉลาม
(A Heart is as big as a whale)

ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน (Personification) คือเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ให้มีพฤติกรรมเหมือนคน เช่น กามเทพ คือ ผู้สร้างความรัก (Cupid is the personification of love)

๑.๓ แนวทางแห่งเหตุผล (Logic) คือแนวทางแห่งเหตุผลของวรรณคดีว่า ต้องการให้เกิดความคิดความเชื่ออย่างไร เช่น เชื่อว่าคนทำดีได้ดี เพราะเหตุแห่งผลการทำงานดี การทำความดี จะส่งผลให้ได้รับผลดี ทั้งชาตินี้และชาติหน้า เป็นต้น (Microsoft Encarta Reference Ubrang Premium ๒๐๐๕ : DVD)

จากทฤษฎีข้างต้นผู้วิจัยจะประมวลเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์โครงเรื่อง ลำดับของเนื้อหา อนุภาคของเรื่อง ในวรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่กับดาวเรืองฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๒. ทฤษฎีโครงสร้าง (Structuralism)

ในช่วงทศวรรษหลัง ค.ศ. ๑๙๕๐ (หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒) นักวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์บางส่วนเริ่มเห็นว่า หลักวิธีการศึกษาแบบเก่ามาถึง ทางตัน เพราะไม่สามารถนำมาใช้ในการอธิบายความเป็นไปของมนุษย์และสังคมในโลกสมัยใหม่ อันซับซ้อนได้อย่างเป็นที่พอใจนัก จึงเริ่มให้ความสนใจและนำแนวคิดโครงสร้างมาใช้ในสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา วรรณคดีศึกษา เป็นต้น

โดยเฉพาะในวงการมานุษยวิทยามีการวิเคราะห์โครงสร้างของสังคมแบบดั้งเดิมตลอดจนศึกษาถึงโครงสร้างภายในของปรากฏการณ์สำคัญของสังคม เช่น ระบบเครือญาติ นิทานปรัมปรา พิธีกรรม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อกันหาความหมายและทำความเข้าใจถึงความสำคัญของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถอธิบายและหาข้อสรุป ภาพรวมของสังคมได้อย่างน่าสนใจ เช่น โครงสร้างของตำนาน พบว่า ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับโครงสร้างของสังคมที่สร้างและสืบทอดนิทานปรัมปราเหล่านั้น ซึ่งการหาความรู้แบบโครงสร้างนิยมนี้ เป็นวิธีที่ให้ความสำคัญกับการถอดรหัสหรือโครงสร้างที่เป็นตัวกำหนดหรือสร้างความหมาย ซึ่งความหมายเป็นเรื่องของ โครงสร้างระเบียบกฎเกณฑ์หรือรหัสชุดหนึ่งที่ทำให้เกิดความหมายบางอย่างที่เป็นอยู่

ผู้บุกเบิกทฤษฎีนี้คือ โคลด เลวี- สเตรอสส์ (Claude Levi-Strauss) นักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้เริ่มนำแนวคิดโครงสร้างนิยมมาใช้ประมาณ ค.ศ. ๑๙๖๐ แต่ความคิดและงานวิจัยของเลวี- สเตรอสส์ ไม่ได้ได้รับความสนใจทั้งในอเมริกาและอังกฤษ ซึ่งเขาได้รับอิทธิพลทางความคิดจากสำนักคิดทางภาษาศาสตร์ โดยโรมัน จาคอบสัน (Roman Jakobson) นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน ที่เชื่อว่า นักภาษาศาสตร์อาจจะสามารถค้นพบไวยากรณ์ ที่ถือว่า

เป็นโครงสร้างของภาษาใด ๆ ก็ตาม ซึ่ง “โครงสร้างนิยม” ของนักภาษาศาสตร์นี้มุ่งสนใจรูปแบบของคำมากกว่าหน่วยภาษาที่สื่อความหมาย และมีความสนใจความสัมพันธ์ของกลุ่มคำต่าง ๆ มากกว่า ความเกี่ยวข้องกันที่มีต่อกันระหว่างคำต่อคำ ด้วยความประทับใจใน “โครงสร้างนิยม”

แนวคิดโครงสร้างนิยม หรืออาจเรียกได้อีกนัยยะหนึ่งคือ “โครงสร้างความคิด” หมายถึงการค้นหาโครงสร้างของธรรมชาติทางจิต-ชีวิตที่ไม่ปรากฏให้เห็นและอยู่ลึกกลงไปในตัวมนุษย์ทุกคน โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่ซ่อนตัวอยู่เหล่านี้ปรากฏให้เห็นได้จากพฤติกรรมภายนอกที่ซับซ้อนและแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละวัฒนธรรม พฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นหรือที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังเกตได้ แต่โครงสร้างระดับลึกนั้นเห็นได้ยากมาก การหาโครงสร้างระดับลึกให้พบ จะต้องค้นหาจากกฎเกณฑ์ว่าด้วยการแปลงรูป (Transformations) และการย้ายกฎเกณฑ์ชุดหนึ่งเข้าไปไว้ในกฎเกณฑ์อีกชุดหนึ่งเสียก่อน ทั้งนี้เพราะว่ามีการแปลงรูปหลายชั้นหรือหลายชุดที่บดบังโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็นโครงสร้างทางจิตของมนุษย์ไว้ (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร. ๒๕๔๕ : ๒๐-๒๒)

ตรีศิลป์ บุญจรรยา (๒๕๔๒ : ๔-๘) ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้าง ว่าเป็นทฤษฎีที่มีชื่อเสียงมากทฤษฎีหนึ่ง ทฤษฎีนี้เสนอให้ศึกษาตัววรรณกรรมเป็นหลัก และเน้นว่าการพิจารณาวรรณกรรมโดยพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมด ทั้งตัววรรณกรรมเองและส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ตัววรรณกรรมแล้วจึงโยนไปถึงสังคม กลับกรองโลกทัศน์ของผู้เขียน จากนั้นนำโลกทัศน์ของผู้เขียนกลับมาอธิบายเนื้อหาของวรรณกรรมอีกครั้งหนึ่งทฤษฎีโครงสร้าง มีทั้งในวงการศึกษาศาสตร์และวรรณกรรม ในวงการศึกษาวรรณกรรมเชิงสังคมหมายถึง การศึกษาวิเคราะห์โดยเน้นความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับองค์ประกอบอื่น ๆ ของสังคม องค์ประกอบของวรรณกรรมโดยเอกเทศจะไม่มี ความหมายในตัวเองเลย ทฤษฎีโครงสร้างนิยม เห็นว่ามนุษย์ไม่สามารถอยู่นอกเหนือจากโครงสร้างของภาษาได้ ร่างกาย การแต่งตัว การมีอยู่ทุกอย่างเราเกิดจากการรวมตัวของภาษาทุกสิ่งทุกอย่างประกอบจากโครงสร้างทางภาษาซึ่งฝังอยู่ในจิตถึงสำนึกของมนุษย์ เช่น เราเห็นสัตว์ตัวหนึ่ง กำลังเดินหญ้าอยู่ (Object) ทันทีในเสี้ยววินาทีนั้นเราก็นึกถึงคำว่า “วัว” (Signifier) ซึ่งเป็นภาษาไทยที่ได้รับการปลุกฝังมาจากตั้งแต่เด็กว่า นั้นเราเรียกว่าวัว ซึ่งสามารถให้คำนิยามอะไร ได้อีกหลายแปลผันประการ (Signified) วัวมีสี่ขา วัวสามารถให้นมได้ สมมติว่าถ้าเราเห็นผู้หญิง เราก็ต้องให้คำนิยามอะไร ได้อีกล้านนิยามสำหรับผู้หญิง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบทางวัฒนธรรม (Cultural contextually) เช่นบางสังคมให้คำนิยามว่าผู้หญิง (เช่น ตะวันตก จีน อินเดีย) เป็นคนอ่อนแอ เป็นช่างทำหลัง แต่บางสังคม (เช่น ทางเหนือของไทย) ให้คำนิยามว่าผู้หญิงเข้มแข็ง นำครอบครัว

การศึกษาจึงเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างคำและระบบของคำมากกว่า ความสัมพันธ์ที่คำมีต่อ
วัตถุชิ้นนั้น แนวคิดโครงสร้างนิยมได้รับอิทธิพลอย่างมากจากไทย (Ferdinand de Saussure)
นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ และแนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อด้านมานุษยวิทยา เช่น
(Claude Levi Strauss) ที่ศึกษา โครงสร้างทางวัฒนธรรมของชนเผ่า เช่น ตำนาน (Myth)
ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (Kinship) และการจัดหาอาหาร

จากทฤษฎีข้างต้นผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับ
วัดนาคำใหญ่และดาวเรืองฉบับหอสมุดแห่งชาติ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับทางสังคมและวัฒนธรรม

๓. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structure and Functionalism)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม เป็นทฤษฎีแม่บทที่สำคัญทฤษฎีหนึ่งในจำนวนทฤษฎี
ทั้งหลายซึ่งในความเป็นจริงทฤษฎีนี้มีทฤษฎีสองทฤษฎีรวมกันอยู่คือ ทฤษฎีโครงสร้างนิยม
(Functionalism) ของเรดคลิฟฟ์ บราวน์ (Radcliffe-Brown) และทฤษฎีหน้าที่นิยม
(Fuctionalism) ของบรอนิสลอฟ มาลินอสกี (Bronislow Malinoski) มักจะนำ มาใช้ร่วมกันใน
การศึกษาวิจัย ทฤษฎีนี้จะเน้นการทำความเข้าใจกับการคงอยู่และการสืบเนื่องของโครงสร้างและ
เสถียรภาพทางสังคม ฐานคติ (Assumption) ใหญ่ของการศึกษาสังคมกลุ่มโครงสร้างหน้าที่นิยม
คือ ภายในสังคมนั้นมีการทำหน้าที่ (Functions) ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (System) เพื่อความดำรง
อยู่ของแต่ละสังคม ส่วนย่อยต่าง ๆ (Parts) หรือระบบย่อย (Subsystems) ต่าง ๆ ภายในสังคมจะ
ปฏิบัติงานต่อเนื่องประสานสัมพันธ์กันเพื่อมุ่งไปสู่ความมุ่งหมายสุดท้าย (Goal) ของแต่ละสังคม
คือความอยู่รอดอิทธิพลของเคอร์คโคมมีผลต่อแนวคิดของบราวน์ ในเรื่องโครงสร้างสังคมที่
เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับหน้าที่ของ
สถาบันต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อระบบสังคม “โครงสร้างของสังคม” (Structure of a Society) คือ
ส่วนประกอบของสังคมนั้นเอง โดยแต่ละโครงสร้างจะทำ หน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน
ขาดโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งย่อมไม่ได้ ถือเป็นมองหน้าที่ของระบบย่อยเหมือนกับการ
การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายหากระบบใดหยุดหน้าที่ก็จะทำให้เกิดความผิดปกติ
นอกจากนี้ โครงสร้างทางสังคมยังหมายถึง สัมพันธภาพของกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีปรากฏอยู่ใน
สังคมทุกสังคม อันได้แก่ กิจกรรมทางด้านครอบครัว ญาติพี่น้อง ด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย
เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ความเชื่อ ศาสนา และอื่น ๆ ดังนั้นระบบต้องทำหน้าที่อย่างมี
ประสิทธิภาพเพื่อรักษาสมดุลของสังคมเอาไว้ มาลินอสกีนักหน้าที่นิยมกล่าวว่า โครงสร้างก็คือ
สถาบันของสังคมที่เกิดมาจากความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์นั่นเอง มาลินอสกีเชื่อว่ามนุษย์
ในทุกสังคมนั้นวัฒนธรรมมีความต้องการพื้นฐานทางจิตใจ และหน้าที่หลักของวัฒนธรรม คือ

การตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์หรือเปรียบเทียบเสมือนเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ๓ ด้านของมนุษย์ คือ

๑. ความต้องการด้านความจำเป็นพื้นฐาน (Basic biological and psychological needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ เช่น ต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การเจริญเติบโต เป็นต้น

๒. ความต้องการด้านสังคม (Instrumental needs) เป็นความต้องการความร่วมมือกันทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐาน เช่น การแบ่งงานกันทำ การแจกจ่ายอาหาร การผลิตสินค้า การบริการและการควบคุมทางสังคม

๓. ความต้องการทางจิตใจ (Symbolic needs) เป็นความต้องการของมนุษย์เพื่อความมั่นคงทางจิตใจ โดยทั่วไปเวทมนตร์คาถาทำหน้าที่ที่ทำให้คนรู้สึกอบอุ่นใจ เพราะงานบางอย่างที่มนุษย์ทำค่อนข้างยากลำบากและมนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดผลอย่างไรบ้าง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจจึงต้องพึ่งเวทมนตร์คาถาให้ช่วยเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น มาลินอสกี ย้ำว่าวัฒนธรรมทุกด้านมีหน้าที่ต้องทำ คือการตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง ๓ อย่างดังกล่าว ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมมีหน้าที่เพื่อสนองความต้องการของปัจเจกชนในสังคมนั้นแนวความคิดดังกล่าวจึงเป็นหลักสำคัญในการนำมาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของคนในสังคมทั้งหมดของแต่ละวัฒนธรรม (งามพิศ สัตย์สงวน. ๒๕๓๕ : ๓๒-๓๔) ลักษณะเด่นของทฤษฎีหน้าที่นิยมของมาลินอสกี คือ การศึกษาวัฒนธรรมด้านหนึ่งจะนำไปสู่การศึกษาวัฒนธรรมทั้งหมดในลักษณะองค์รวมที่เป็นโครงสร้าง

จากทฤษฎีข้างต้นผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างและหน้าที่ของวรรณกรรม อันจะทำให้ทราบถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่องดาวเรืองฉบับวัดนาค้าใหญ่กับฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๔. ทฤษฎีการแพร่กระจาย

๔.๑ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทาน (Dissemination of Folktales) ของคิราพร ฐิตะฐาน (๒๕๒๓ : ๒-๖๕) สรุปได้ว่า เมื่อวรรณกรรมจากสังคมหนึ่งไปอยู่อีกสังคมหนึ่งย่อมมีความเปลี่ยนแปลงขึ้น หรือแพร่กระจายจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง โดยมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

๔.๑.๑ การละความ (Omission) คือ การที่เนื้อหาของวรรณกรรมบางตอน ถูกตัดทิ้งไป โดยเจตนาของผู้ประพันธ์ ซึ่งอาจเป็นการละความที่ไม่สำคัญ การละความที่ไม่คุ้นเคย และการละความที่ไม่สบบารมณห์ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินเรื่องเกิดความสนุกสนาน

๔.๑.๒ การเปลี่ยนรายละเอียด (Changing detail) คือ การที่ผู้ประพันธ์ พยายามที่จะนำเสนอให้ผู้อ่านเข้าใจมากที่สุด อาจเป็นรายละเอียดของโครงเรื่องโดยการสร้างความคุ้นเคยและการให้เหตุผล เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจว่า อะไรกำลังเกิดขึ้นในเรื่อง ซึ่งความพยายามในการสร้างความคุ้นเคย และการให้เหตุผลอาจเกิดจากสาเหตุของความแตกต่างของวัฒนธรรม และจินตนาการของผู้ประพันธ์แต่ละคน ดังนั้นในการสร้างความคุ้นเคยและให้เหตุผล บางครั้งจึงเป็นเรื่องอัตวิสัย เพราะเป็นวิจาร์ณญาณของผู้ประพันธ์ ผู้ประพันธ์อาจประพันธ์โดยไม่ตรงกับเจตนาของเรื่องเดิม ความถูกต้องทางเนื้อหาอาจถูกบิดเบือนไป เมื่อเรื่องไปตกอยู่ในแต่ละท้องถิ่นจึงเกิดเป็นสำนวนต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาแตกต่าง ๆ กันออกไป

๔.๒ การเปลี่ยนแปลงอาจเร็วหรือช้าหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร่อมขึ้นอยู่กับความเข้มข้นทางวัฒนธรรมในการศึกษาการแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทาน ศิราพร วิตะฐาน (๒๕๒๓ : ๒) ได้เสนอประเด็นที่ควรศึกษาไว้ดังนี้

๔.๒.๑ แหล่งกำเนิดของนิทาน ศึกษาว่าประเพณีการเล่านิทานเกิดขึ้นได้อย่างไรและมีอะไรเป็นแหล่งที่มาของนิทานต่าง ๆ ที่เล่าสู่กันฟัง

๔.๒.๒ ความหมายของนิทาน ศึกษาว่าเรื่องราวของนิทานต่าง ๆ มีความหมายลึกซึ้งหรือมีความหมายที่แอบแฝงมากไปกว่าจะเป็นเพียงเรื่องราวเล่า เพื่อความสนุกสนาน

๔.๒.๓ การแพร่กระจายของนิทาน ศึกษาธรรมชาติการแพร่กระจายของนิทานเพื่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเนื้อหาของนิทานเรื่องหนึ่ง ๆ แพร่กระจายจากแหล่งกำเนิดไปสู่แหล่งต่าง ๆ ของโลก

๔.๒.๔ ความผิดแผกในสำนวนต่าง ๆ ของนิทาน ศึกษาสาเหตุของความแตกต่างในสำนวนต่าง ๆ ของนิทานแต่ละเรื่อง

๔.๒.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานรูปแบบต่าง ๆ ศึกษาว่าเทพปกรณัม นิยายนิทาน วีรบุรุษมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

จากทฤษฎีการแพร่กระจายที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาประมวลเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มณี พยอมยงค์ (๒๕๑๕ : ๑๕๔) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบ มหาชาติฉบับภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสานและภาคใต้ ผลการศึกษาปรากฏว่า ลักษณะ การแต่งมหาชาติแต่ละภาคแต่งเป็นร้อยทั้งหมด ยกเว้นภาคใต้ มีความแปลกกันบ้าง คือ มหาชาติภาคกลางเนื้อความในรายหนึ่ง ๆ ยาวกว่าของภาคอื่น ภาคอีสานไม่ค่อยเล่นสัมผัส ภาคเหนือเล่นสัมผัสในและมีเนื้อความแต่ละวรรคสั้นเหมือนคำกลอนภาคกลางส่วนมหาชาติ ภาคใต้แตกต่างออกไป คือ แต่งเป็นกาพย์สามชนิด ได้แก่ ยานี ฉับังและสุรางคนางค์พร้อมกับ มาลีนิฉันทน์เข้ามาด้วย ส่วนวนกวีภาคกลางใช้ศัพท์สูงกว่าภาคอื่น ๆ พฤติกรรมตัวละครภาคกลาง และภาคใต้กำหนดให้ตัวละครเป็นไปในแง่คุณคติ ภาคอีสานกับภาคเหนือมีพฤติกรรมชาวบ้าน มากที่สุด คติธรรมและคำพังเพยมีในมหาชาติภาคกลางมากที่สุด

นิภา นิจสุนทิจ (๒๕๒๔ : ๒๔๘) ศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีเรื่องท้าวสีทรน (สุทรน) ของภาคอีสานกับภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยและภาษามอญ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีเรื่องท้าวสีทรน ลักษณะอักษร อักษรวิธี รวบรวมคติเตือนใจ คำคม และประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องท้าวสีทรนแต่ละภาคในประเทศไทย และภาษา มอญโดยใช้ต้นฉบับอักษรธรรมอีสานเป็นหลัก โดยการถ่ายถอดตัวอักษรเป็นภาษาภาคกลาง และสรุปเนื้อเรื่องให้เห็นความสำคัญและเปรียบเทียบเนื้อเรื่องตอนสำคัญ ๆ ตัวอักษร รูปสระ ต่าง ๆ วัฒนธรรมที่มีในเนื้อเรื่องของภาษาต่าง ๆ

บัวงาม ห่อแก้ว (๒๕๔๑ : ๓๔๒ - ๓๔๘) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์นิทานคติธรรม เรื่องดาวเรือง พบว่า ด้านองค์ประกอบของนิทานเรื่องดาวเรือง ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งได้แก่ โครงเรื่อง แนวคิดของเรื่อง ทรสณะของผู้แต่ง ตัวละคร บทสนทนาและฉาก ผู้แต่งได้จัดวางไว้ อย่างสมเหตุสมผล ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องและช่วยทำให้เกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน ด้านรูปแบบการประพันธ์มีความกลมกลืนกับเนื้อหาของเรื่องอย่างเหมาะสม ด้านขนบนิยมใน การแต่งกวียี่ดื้อแบบแผนการแต่งตามบทกวีโบราณ ซึ่งถือเป็นขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติต่อกันมา ด้านศิลปะการประพันธ์ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้มีความไพเราะและสะท้อนอารมณ์ของ ผู้อ่าน ด้านภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นการสะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมในสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่ว่าจะเป็นสภาพความเป็นอยู่ ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และการเมือง การปกครอง ก็แสดงสภาพสังคมวัฒนธรรมแห่งยุคสมัยได้ชัดเจน ด้านการเปรียบเทียบอนุภาค กับดาวเรืองฉบับหอวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ก็พบว่า มีอนุภาคที่เกี่ยวกับตัวละคร อนุภาค ที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของวิเศษ และอนุภาคที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ จะมีอนุภาคปรากฏผู้มีที่เหมือนกัน

บ้าง และอนุภาคบางประเภทก็ไม่ปรากฏในฉบับหอวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมเรื่องเดียวกัน เมื่อผู้แต่งแต่ละคนนำมาแต่งทำให้อนุภาคของเรื่องมีความแตกต่างกันได้ตามทฤษฎีการแพร่กระจาย

เมทินี รัชฎารักษ์ (๒๕๔๑ : ๒๗๒) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องจันทมาต ฉบับภาคกลาง ฉบับล้านนา ฉบับภาคอีสาน และฉบับภาคใต้ มีลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพื่อให้เข้าใจความเป็นมา จุดมุ่งหมายในการประพันธ์และความแพร่หลายของวรรณกรรมเรื่องนี้ และได้พิจารณาทั้งด้านวรรณศิลป์และคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรม

ถาวรย บุณรักษา (๒๕๔๒ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบฮีโตปเทศกับนิทานนางตันไต่ ผลการศึกษาพบว่า ฮีโตปเทศกับนิทานนางตันไต่มีลักษณะร่วมสี่ด้านคือ ในด้านโครงเรื่องปรากฏลักษณะร่วมคือ มีโครงสร้างประกอบด้วย นิทานนำ นิทานหลัก และนิทานซ้อน ด้านแก่นเรื่องปรากฏทั้งในนิทานหลักและนิทานซ้อน ด้านตัวละครมีตัวละคร ๓ ประเภท คือ มนุษย์ อมนุษย์และสัตว์ พฤติกรรมของตัวละครส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ด้านภาษานิทานทั้งสองเรื่องใช้การสื่อความหมายโดยตรงและโดยนัย ภาษาที่ใช้เป็นภาษาราชการและภาษาสุภาพ ลักษณะความแตกต่างปรากฏในโครงเรื่อง นิทานนำฮีโตปเทศสร้างความขัดแย้งระหว่างพ่อลูก ส่วนนิทาน นางตันไต่สร้างความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับประชาชน ในด้านแก่นเรื่องนิทานนำฮีโตปเทศมุ่งให้ความสำคัญของการศึกษา ส่วนนิทานนางตันไต่รณรงค์เสนอความมักมากในกามของผู้หญิง แก่นเรื่องนิทานซ้อนฮีโตปเทศเสนอหลักการปกครองและการบริหารบ้านเมือง ส่วนนิทานนางตันไต่เสนอคุณสมบัติของผู้ผู้นำ ในด้านศิลปะการใช้ภาษาฮีโตปเทศใช้ภาษาเป็นแบบแผน ส่วนนางตันไต่ใช้ภาษาสุภาพและแทรกด้วยภาษาพูด

สมัย วรรณอุคร (๒๕๔๕ : ๒๗๒ - ๒๗๓) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมอีสานและลาวเรื่องตำนานพญา พบว่า วรรณกรรมทั้ง ๒ ฉบับเป็นวรรณกรรมที่มีลักษณะร่วมกันทุกอย่าง คือ ใช้ปลาเข้ามาเป็นประเด็นหลักในการนำเรื่องโดยมีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อแสดงให้เห็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเรื่องกฎแห่งกรรม ในเชิงวรรณศิลป์ทั้ง ๒ ฉบับ ก็มีลักษณะเหมือนกัน คือ แก่นเรื่องเน้นในเรื่องกฎแห่งกรรม โครงเรื่องและการดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเวลา เรื่องจากฉบับลาวจะพรรณนาจากธรรมชาติได้ละเอียดกว่าฉบับอีสาน มีการใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหารที่ไพเราะสละสลวย ตลอดถึงมีการใช้โวหารประเภทต่าง ๆ เป็นภาพพจน์ที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตาม ในเชิงสังคมทั้ง ๒ ฉบับได้สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อหลักธรรมคำสอนของชาวอีสานและชาวลาวที่เหมือนกัน

ทั้งหลักในการปกครอง หลักในการดำเนินชีวิต ตลอดจนจารีตประเพณี คติความเชื่อและค่านิยม ล้วนเกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

พระมหาโยธิน ปัตถาสี (๒๕๔๗ : ๒๕๖๐) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมภาคเหนือ และอีสานเรื่องนางแดงอ่อน จากต้นฉบับโบราณฉบับภาคเหนือและภาคอีสานซึ่งทั้งสองฉบับ จารด้วยอักษรธรรม พบว่า วรรณกรรมทั้งสองฉบับนี้ เป็นชาดกนอกนิบาตที่มีอนุภาคบางตอน รับอิทธิพลมาจากนิบาตชาดกและปัญญาสชาดก และบางตอนก็ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดี เรื่องรามเกียรติ์ อนุภาคและตัวละครของฉบับภาคเหนือมีมากกว่าฉบับภาคอีสาน ลักษณะ การประพันธ์ฉบับภาคเหนือเป็นร้อยแก้วส่วนฉบับภาคอีสานเป็นโคลงสาร การดำเนินเรื่องของ ฉบับภาคเหนือมีลักษณะเป็นชาดกมากกว่าฉบับภาคอีสาน แต่มีแก่นเรื่องที่เหมือนกัน คือ แก่นเรื่องใหญ่ได้เสนอแนวคิดหลักในเรื่องกฎแห่งกรรม แก่นเรื่องรองได้เสนอเรื่อง ความกตัญญูคุณควาที่ ฉากมีทั้งฉากที่สมจริงและฉากในจินตนาการ ตัวละครมีทั้งฝ่ายมนุษย์ และอมมนุษย์ทั้งที่เป็นฝ่ายธรรมและฝ่ายอธรรม ศิลปะการใช้ถ้อยคำในฉบับภาคเหนือใช้คำที่ง่าย อ่านแล้วเข้าใจทันที ส่วนฉบับภาคอีสานมีการเล่นสัมผัสได้คล้องจอง ไพเราะซึ่งส่วนใหญ่เป็น สัมผัสอักษร ในฉบับภาคเหนือใช้สาธกโวหารเด่นกว่าฉบับภาคอีสาน คุณค่าทางสังคมนั้น สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนา และความเชื่อที่มีต่อสิ่งเหนือ ธรรมชาติ

พันธุ์ทิพย์ ชีระเนตร (๒๕๔๕ : ๒๕๖๑) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่อง สุวรรณเคียร อ้อมล้อมต่อมคำ และท้าวหัว ในเชิงวรรณกรรม และสังคมในเชิงวรรณกรรม พบว่าการใช้ภาษามีการใช้คำ การใช้คำซ้อน การซ้ำคำหรือข้อความ การใช้สัมผัส และการใช้ โวหารภาพพจน์ ส่วนทางด้านสังคมพบว่า มีบทบาทต่อท้องถิ่น ด้านการควบคุมและสะท้อน สังคม

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมที่ผู้วิจัยได้รวบรวม ผู้วิจัยจะนำมา ประกอบเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมทั้งสองฉบับ ในด้านแนวคิด โครงเรื่อง ฉันทลักษณ์ ลำดับเนื้อหา อนุภาคต่าง ๆ ของเรื่อง ด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องควาเรื่องฉบับวัดนาคำใหญ่กับฉบับหอสมุดแห่งชาติ